

Г. М. Перепелиця

Мілітаризм

МІЛІТАРИЗМ (від лат. *militaris* – воєнний) – характеристика політики, спрямованої на вирішення внутрішніх і зовнішніх проблем військовими засобами. Як явище М. виявляється у політ. ідеології, економіці, зовн. та внутр. політиці. М. як держ. ідеологія спрямов. на виправдання політики нарощування військ. могутності держави та застосування військ. сили при вирішенні міжнар. і внутр. конфліктів. М. тісно пов'язаний із поширенням зовн.-політ. концепцій і військ.-політ. доктрин «масованої відплати», «гнучкого реагування», «політики з позиції сили», «контрольов. ескалації», «ядер. стримування», «реаліст. залякування» тощо. У зовн. політиці М. орієнтує держ. керівництво на розбудову відносин з ін. країнами з позиції сили. Ознакою мілітаризації зовн. політики є нарощування з політ. метою військ. присутності за кордоном, військ. силове втручання у справи ін. суверен. держав (як з боку країн-агресорів, так і з боку агресив. військ.-політ. блоків), посилення впливу військовиків на прийняття та реалізацію зовн.-політ. рішень. В умовах М. військ. силу розглядають як осн. інструмент зовн. політики, характерна риса внутр. політики – мілітаризація усіх сфер сусп. життя. Військовики отримують монополію на важливі види стратег. інформації, в якій домінує мілітар. підхід в оцінюванні та прогнозуванні міжнар. обстановки і плануванні зовн.-політ. діяльності. При мілітаризації зовн. політики вони мають знач. вплив на президента, вищі органи держ. влади, а також на зовн.-політ. відомство, представники якого у процесі реалізації зовн.-політ. планів стають залежними від підтримки військовиків. У внутр. політиці М. виявляється в підвищенні статусу та ролі військовиків у органах політ. влади та сусп. житті країни. У мін-ві оборони зовн.-політ. функції становлять один із гол. напрямів його діяльності. Мілітаризація внутр. політики дає військовикам можливість здійснювати знач., а часом і вирішальний вплив на політ. процеси та формування органів держ. влади у країні. Маючи осн. важелі влади в країні, вони тримають під контролем політиків і концентрують у своїх руках великі матеріальні й фінанс. ресурси. Особливо велику роль військовики відіграють при розробленні та прийнятті держ. програм озброєнь, виділенні асигнувань на їхню реалізацію. Таким чином, в умовах М. вони стають тісно пов'язаними з інтересами представників ВПК. При режимі М. однією з найбільш важливих і розвинених галузей економіки є військ. економіка, що забезпечує військ. (оборон.) потенціал держави. Мілітаризація економіки країни, її зовн. і внутр. політики

призводить до гонки озброєнь, зростання військ. витрат бюджету держави, посилення ВПК і, як наслідок цього, – до наростання явищ внутр. екон. кризи, що проявляється у збагаченні привілейов. військ.- політ. еліти країни, а також виснаженні бюджет. ресурсів самої мілітарист. держави, падінні внутр. екон. показників, особливо життєвого рівня осн. маси насел., відставання держави у галузі соц. сфери, зокрема у загальнодоступному навч. й охороні здоров'я. Термін «М.» уперше застосовано у серед. 19 ст. для характеристики режиму Наполеона III у Франції. Після франко-прус. війни 1870–71 і, особливо, з поч. 20 ст. М. набув небачених раніше масштабів знач. мірою під впливом загострення протиріч між найбільшими капіталіст. країнами. Після 2-ї світової війни М. став складовою політики протистояння двох соц.-політ. систем, що призвело до «холодної війни». У цей період найнебезпечнішим виявом М. було нарощення ракетно-ядер. озброєнь США і СРСР. Тривала мілітаризація економіки, зростання військ. витрат у СРСР стали важливими чинниками екон. і політ. кризи та його дезінтеграції. Проте вплив гонки озброєнь на економіку країни не є однозначно негатив., оскільки значна частка оборон. витрат йде на фінансування фундам. і приклад. дослідж., а також на розроблення новіт. технологій, які згодом знаходять застосування у цивіл. секторі виробництва. Привабливість військ. виробництва для пром. корпорацій полягає у тому, що вони мають стабільні багаторічні замовлення, велику частку асигнувань і постій. ринок збуту своєї продукції, який складають власні ЗС і світ. ринок озброєнь. Так, в умовах мілітаризації економіки частка військ. виробництва у продукції таких великих компаній, як «Боїнг», становила 47 %, «Дженерал моторс» – 50 %.

Рекомендована література

1. K. Booth. The military instrument in soviet foreign policy 1917–1972. London, 1973;
2. Демченко М. Армія. Влада. Політика // Нова політика. 1996. № 2;
3. Sam C. Sarkesian. The US Military Profession into Twenty-First Century: War, Peace, Politics. London, 1999.

Бібліографічний опис:

Мілітаризм / Г. М. Перепелиця // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2019. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-67622>

2001-2024 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).